

JURE FERLEŽ

Ministranti včeraj in danes

»Služiti Jezusu v evharistiji je pomembno poslanstvo, ki nam omogoča, da smo blizu Gospodu in da rastemo v resničnem in poglobljenem prijateljstvu z njim. Ljubosumno varujte to prijateljstvo z njim. Podobno kot sv. Tarzicij bodite tudi vi pripravljeni dati se na razpolago, da se borite in darujete življenje, da bi Jezus dosegel vse ljudi. Pokažite svojim znancem veličino tega prijateljstva z veseljem, z navdušenjem, brez strahu; da bodo začutili, da poznate Skrivnost, da je resnična in da jo ljubite! Vsakič znova, ko pristopate k oltarju, imate privilegij, da sodelujete v Božjih ljubečih dejanjih, s katerimi se želi dati vsakemu, da bi nam bil blizu, da bi nam pomagal, da bi nam dal moč, da bi hodili po pravi poti. S posvetitvijo, kot gotovo veste, majhen košček kruha postane Jezusovo telo in vino postane Jezusova kri. Imate srečo, da lahko spremljate to veliko skrivnost od blizu. Zato služite kot ministranti z ljubeznijo, predanostjo in zvestobo; ne vstopajte v cerkev površno in malomarno, ampak pripravljeni na sveto mašo. Pomoč duhovnikom in strežba pri bogoslužju pomaga Jezusu, da pride še bližje, da bi verniki lažje in bolje spoznali: On je tu. Sodelujete pri pomembnem poslanstvu narediti Jezusa bolj navzočega v svetu, v vsakodnevnem življenju, v Cerkvi in povsod drugod.« (Benedikt XVI. 2010)

Tako je papež Benedikt nagovoril ministrante pri splošni avdienci ob priložnosti evropskega romanja mašnih strežnikov v Rim, ki se ga je udeležil tudi avtobus slovenskih ministrantov. Namen srečanja je bilo v prvi vrsti priznanje zaslug ministrantske službe v vseh zgodovinskih in trenutnih razsežnostih le-te pri oznanjevalnem in zakramentalnem življenju Cerkve. Hkrati ne gre prezreti papeževe spodbude k premisleku o spremljanju, vzgoji in posvečevanju mašnih pomočnikov. Taka srečanja pa na koncu krepijo občutek

pripadnosti, razširjajo obzorje in ministrantsko službo širijo izven zakristij in domačih cerkva v apostolat vsakdanjega življenja. Vsi trije vidiki so tudi namen tega prispevka.

VLOGA MINISTRANTOV

VSloveniji uporabljamo različno terminologijo za pomočnike, ki škofu, duhovniku ali diakonu pomagajo pri svetem bogoslužju. Na Primorskem uporabljajo termin »mašni strežnik«, v ostalih delih pa »ministrant«, oba

pa pomenita isto. To je neposvečen laik, ki duhovniku pomaga pri bogoslužju z različnimi opravili. Ta opravila so v zgodovini Cerkve najprej pripadala nižjim redovom, ki so jih kot bogoslovci prejemali v pripravi na zakrament svetega reda. Nižji redovi so bili vratar, lektor, eksorcist in akolit. Prav ta slednji je postal sinonim za današnjo ministrantsko službo. Okoli leta 500 je v Galiji veljal obred, pri katerem je škof vsakemu kandidatu za red akolita izročil svečnik, arhidiakon pa svečo, s čimer je bilo določeno, kdo skrbi za prižiganje sveč v cerkvi. Leta 1972 je papež Pavel VI. z motuproprijem *Ministeria Quedam* odpravil nižje redove, ki so jih postopoma uradno prevzeli ministranti, neuradno pa so to počeli že dobri dve stoletji.

ZGODOVINA

Dokument, ki prvi dokazuje prisotnost akolitov v smislu mašnih pomočnikov v življenju Cerkve, je pismo papeža Kornelija škofu Fabiju iz Antiohije iz leta 251, kjer nazorno popiše število rimske duhovščine: 56 duhovnikov, sedem diakonov, sedem subdiakonov, 42 akolitov in 52 eksorcistov, bralcev in vratarjev. Popis sledi novi cerkveni ureditvi, ki ga je v Rimu vpeljal Kornelijev predhodnik papež Fabijan (236-250). Rim je razdelil na sedem cerkvenih območij, ki so jih upravljali diakoni. Akoliti so postali njihovi pomočniki. Vsako območje je tako imelo diakona, subdiakona (oz. nadakolita) in 6 akolitov, ki jih je nadzoroval arhidiakon. Dokument *Constitutum Silvestri* iz leta 501 vsebuje podatek, da je bilo v Rimu 45 akolitov. Opazimo lahko, da so službe diakona, subdiakona in akolita vezane na službo pri oltarju, medtem ko so ostali redovi (eksorcist, vratar) vezani na druga dela. Podobno kot v Rimu tudi dokumenti iz drugih krajev, predvsem iz Severne Afrike in Vzhoda, kažejo na prisotnost pomočnikov pri bogoslužju. Pisma sv. Ciprijana dokazujejo, da so tudi v Kartagini sredi 3. stoletja poznali akolite. Evzebij omenja akolite na koncilu v Nikeji (325). Ti sicer niso omenjeni pri

bogoslužju, ampak kot spremljevalci škofov. Na zahodu razen v Rimu, Kartagini in nekatereh večjih mestih (Lyon, Arles ...) akoliti v dokumentih oz. epigrafi niso omenjeni. Nasprotno pa se v rimski Cerkvi krepi prisotnost akolitov in se diferencira njihovo delo. Med 6. in 9. stoletjem lahko beremo v liturgičnih direktorijih, imenovanih *Ordines Romani*, da so akolite delili na tri stopnje: tisti, ki so stregli papežu v palači (palatini), tisti, ki so pomagali diakonom pri vodenju določene cerkvenega teritorija – regije (regionarii), in na tiste, ki so pomagali v cerkvah pri bogoslužnih opravilih (stationarii). Beremo, da so akoliti prevzemali tako službo tajnikov, pismonoš, izrednih delilcev obhajila po zaporih, bolnišnicah in domovih; bili so spremljevalci papeža in škofov na poti izven mesta: obenem pa so bili vedno bolj uporabni med svetim bogoslužjem, kjer so prižigali sveče, nosili križ, sveče, evangelijsko knjigo med slovesnim sprevodom v cerkev, prinašali darove na oltar, kjer jih je sprejel diakon, ostalim duhovnikom v prezbiteriju so med obhajilom prinašali evharistijo in nasploh skrbeli kot ceremonijerji za brezhiben potek liturgije. (Catholic Online 2018)

SPOL

Skozi zgodovino Cerkve je bila služba mašnih pomočnikov (ministrantov) neločljivo povezana s pripravo na sveti red. Zato je bilo ministriranje pravica moškega spola. Kljub temu se zdi, kar prepoznamo skozi različne dokumente, da so dekleta skozi vso zgodovino Cerkve želela to spremeniti in vstopiti v prezbiterij ter pomagati streči. Na to opozarjajo sklepi cerkvenega učiteljstva, ki je to s podobno odločnostjo skrbno prepovedovalo. Moški naj bi bili bolj primerni, ker to veleva tradicija in ker lahko ob oltarju lažje prepoznajo duhovniški poklic. Benedikt XIV. (1740-1758) je v svoji encikliki *Allate Sunt* leta 1755 zapisal: »Papež Gelazij (492-496) je v svojem devetem pismu škofom Lukanije (južna Italija) obsodil hudičevo prakso, ki so jo

vpeljali z ministriranjem žensk pri obhajanju svete maše. Ker se je ta navada razširila do Grkov, jo je papež Inocent IV. (1243-1254) strogo prepovedal v pismu škofu v Tuskulu: 'Ženske naj si ne drznejo streči pri oltarju, to delo naj jim bo prepovedano'. Tudi mi smo s podobnimi besedami večkrat prepovedali to prakso v konstituciji 'Etsi pastoralis'.« Zakonik cerkvenega prava iz leta 1917 narekuje naslednje vsem, ki v bogoslužju uporabljajo rimski obred: »Ženska naj ne bo strežnica pri sveti maši, razen če na razpolago ni moškega in če je to služenje iz pravega razloga. Pomaga naj z razdalje in naj ne pristopa k oltarju.« (1917 ZCP 813/2) Po drugem vatikanskem koncilu so nekatere nemške škofije postopoma na svojo roko uvajale ministrantke, kar je Vatikan z dokumentoma *Liturgicae Instaurationes* (1970) in *Inaestimabile donum* (1980) prepovedal in znova ponovil tradicijo Cerkve glede spola in ministriranja. Ko se je zdelo, da je vse jasno, je vihar zanetil Zakonik cerkvenega prava iz leta 1983, ki zapiše: »Laiki morajo občasno opravljati službo bralca pri liturgičnih opravilih; prav tako morejo vsi laiki opravljati službo razlagalca, pevca, ali kaj drugega, kakor določa pravo.« (ZCP 230/2) Polemika, kdo so to »vsi laiki«, ki je sledila, je na široko odprla vrata razlagi po črki in s tem potrdila ministrantke in druge liturgične sodelavke; kljub temu, da se Vatikan ni izjasnil, kaj besedna zveza »vsi laiki« pravzaprav pomeni. Papeški svet za interpretacijo pravnih tekstov je leta 1992 sklenil, da se besedna zveza »vsi laiki« nanaša na vse laike, ne glede na spol. (Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi 1992), Zato je leta 1994 Kongregacija za sveto bogoslužje v pismu škofovskim konferencam dovolila ministriranje ženskam oz. dekletom pri sveti maši, če krajevni škof to želi in dovoli. (A Catholic Life 2005)

MEDIATOR DEI

Ppapež Pij XII. je v svoji encikliki *Mediator Dei* (Srednik med Bogom in ljudmi) iz leta 1947 postavil temelje pastoralni

ministrantov. Zapisal je: »Da bi spodbudili aktivnejšo vlogo laikov v bogoslužju, bo potrebno skrbno izbrati dobre in vzgojene mlade fante, ki se bodo velikodušno in spontano udeležili služenja pri oltarju s previdnim navdušenjem in natančnostjo. Starši otrok višjih socialnih in kulturnih krogov naj otrokom privzgojijo hrepenenje do te službe. Če so ti mladi, ob pozornem spremljanju duhovnikov, pravilno vzgojeni in spodbujeni, da delo, ki jim je zaupano, opravijo točno, spoštljivo in redno, potem bodo iz njihovih vrst prihajali kandidati za duhovništvo. Tako se duhovniki ne bodo pritoževali, kar se dogaja tudi v katoliških krogih, da ob darovanju evharistične daritve med ljudmi ne najdejo nikogar, ki bi jim znal odgovarjati (čl. 200). Zaradi predkoncilskega latinskega bogoslužja je morala biti vzgoja fantov, ki so želeli ministrirati, zares stroga, natančna in obsežna. Ministranti so spremljali bogoslužje, odgovarjali, pomagali duhovniku in bili nepogrešljiv del svete maše. Zakonik cerkvenega prava iz leta 1917 je zahteval vsaj enega ministranta, da je duhovnik lahko pristopil k oltarju. Zato je bilo nujno, da je bil ministrant pravilno podučen v odgovorih v latinščini, s katerimi je v imenu ljudstva odgovarjal duhovniku, in se je pravilno znašel znotraj predkoncilskega bogoslužja in v prezbiteriju. (McNamara 2016) Papež Pij XII. govori o skrbni izbiri, ki izhaja iz dejstva, da niso vsi za vse, in o nujnem razpoznavanju karizem, ki jih nosijo mladi ob vstopanju v življenje Cerkve. Izbrani potrebujejo »pozorno spremljanje«, kar nakazuje, da ministriranje samo ni cilj človeške poti, ampak priložnost za rast v svetosti. Tako vse, kar se pravilno vloži v kandidate za ministrante, nujno rodi sadove za Cerkve oz. za svet. Bodisi v novih duhovnih poklicih bodisi v plemenitem služenju v drugih poklicih. Podobno spregovori tudi Konstitucija o svetem bogoslužju 2. vatikanskega cerkvenega zbora, ki ministrantsko službo prepozna kot pravo cerkveno službo, ki pa potrebuje uvajanje in poučevanje. (B 29)

STANJE

VSloveniji imamo okoli 5000 ministrantov. Večina je osnovnošolcev, nekaj srednješolcev, študentov in odraslih, nekaj pa tudi predšolskih otrok. Ministrantski »bum«, ki je naše župnije zajel v osemdesetih in devetdesetih letih, počasi pojenja. Če se je takrat zdela župnija z nekaj deset ministranti povsem samoumevna, je danes slika obrnjena. Eden, dva, morda trije ministranti na največje praznike so marsikje docela realna slika. Duhovnik, ki ima ob oltarju še manjšo mizico za darove, ker ni nikogar, ki bi mu jih prinesel na oltar, bo verjetno vedno pogostejši obris liturgije. Kje se je zalomilo? Zakaj danes sinovi in hčere nekdanjih ministrantov ne posežejo več po tej službi? V tem pisanju se ne bi želel dotikati stanja vernosti in duha časa, pa čeprav močno posega tudi v ministrantske zbore. Tudi se ne bi želel spuščati v pravilno oz. nepravilno ministrantsko formacijo in vzgojo preteklega stoletja. Prav je, da si znova priznamo, da spontanost dela in sama kvantiteta bogoslužnih pomočnikov na dolgi rok ne prinašata sadov. In to doživljamo danes. Potrebna je jasna vizija, načrtna vzgoja in močno sodelovanje laikov.

VAJENIŠTVO

Večina slovenskega ministrantskega zbora spada v prvo in del druge triade osnovne šole. Točno v tistih letih so, ko so za Cerkev liturgično najmanj uporabni. Ne rečem, da niso ubogljivi, tudi sramežljivosti za nastopanje v javnosti še nimajo, prav tako ob pogostih praktičnih vajah pravilno izvedejo določene ministrantske naloge. Česar ti naši najmlajši in najpogostejši ministranti nimajo, je občutek za bogoslužje, občutek za sveto, kar je prva razsežnost ministrantske službe. Da njihov korak, poklek, priklon, ta in ona gesta ... odkrivajo nadnaravni značaj bogoslužja in na ta način kot balzam vplivajo na občestvo, ga dvigajo. Mnogi sicer gledajo te mlade generacije ministrantov kot na male angelčke,

ki se v ljudskih očeh v ministrantskih nalogah pač ne morejo zmotiti, ker so tako nedolžno prijetni in ljubki, vendar tudi nič več kot to. Liturgija je vseeno nekaj drugega. To je delovanje večnega in velikega Duhovnika, ki ponavzočuje ustanovitveni dogodek. Zato ministranti v prvih letih osnovne šole ne morejo predstavljati primerne, učinkovitega in zanesljivega temelja naši ministrantski pastoralni. Lahko bi rekli, da jih imamo, zato delajmo z njimi. Sam pravim, če bomo delali samo z njimi, jih kmalu ne bomo več imeli. Treba se bo potruditi in poiskati njihove očete. In tam začeti ministrantsko formacijo. Že v prvih stoletjih Cerkve, ko vernikov ni bilo v izobilju, so bili za strežbo pri maši določeni akoliti, ki so imeli vsaj 20 let. Torej, predvideva se vsaj nekaj zrelosti, trdnosti in izkušenosti na področju molitvenega življenja in v odnosu do zakramentalnega življenja Cerkve. Ob očetu ministrantu se bo uresničevalo tisto, kar je bilo Slovencem skozi stoletja tako blizu, namreč princip vajeništva, ki je vajencem omogočal, da se skozi dobo vajeništva ob starejših, izkušenejših krepijo in vzgojijo kot delavci in kot ljudje. Kot kristjani, ki v svoji veri želijo še nekaj več – ministrirajo. Očetje predstavljajo naravni pretok delovnih navad in veččin, vnašajo domačnost in krepijo zvestobo ministrantski odgovornosti, omogočajo poglobljeno refleksijo liturgičnega delovanja izven cerkve (doma) ter predstavljajo do neke mere varovalko, da bi dražljaji iz okolja ne zadušili tudi tistega semena, ki je padlo na dobro zemljo.

LAIKI - VODITELJI MINISTRANTSKIH OBČESTEV

Še z eno trenutno pomanjkljivostjo se srečujemo. To je obremenjenost duhovnikov. Malo je župnij, kjer bi imeli vsak teden ministrantske vaje; ali vsaj redne ministrantske vaje. In kjer ni rednega dela, je težko pričakovati zdravo ministrantsko jedro. Krivda je vedno na obeh straneh, pa vendar se zdi, da bi si tudi pri tej težavi lahko pomagali z rešitvijo,

ki so se je v zgodovini že poslužili. Rim je v tretjem stoletju že poznal institut nadakolita (nadministranta), ki ni bil namenjen častnemu predsedovanju, ampak formiranju ostalih. To je bil neposvečen moški, ki so ga duhovniki liturgično, duhovno in pedagoško dovolj usposobili, da je postal voditelj ministrantskega zbora. Na ta način so se duhovniki bolj posvetili molitvi in zakramentom, vzgojo ministrantov pa so prevzeli usposobljeni laiki. To ni pomenilo nobene oddaljenosti od duhovnika, ker je le-ta preko voditelja skrbel za нравno in versko neoporečnost. To je tudi naša prihodnost. Ministrantske skupine ne smejo biti odvisne od sposobnosti duhovnika, da privabi in navduši fante in dekleta za službo služenja pri bogoslužju. Če tega nima duhovnik, ima gotovo kakšen laik. In ker je duhovnikov vedno manj, bo treba vedno bolj delati na odkrivanju pravih karizem, na zaupanju, da jih laiki lahko vsaj tako dobro

uresničijo kot duhovniki, in da jim Cerkev z vsem svojim znanjem stoji ob strani. Z dobrim modelom načrtno formacije in s preciznim izborom formiranca vsake župnije posebej, bi lahko poskrbeli za duhovno in liturgično renesanso naših ministrantskih skupin.

LITERATURA:

A Catholic Life. 2005. <https://acatholiclife.blogspot.com/2007/05/history-and-graces-received-from-altar.html> (pridobljeno 10. 2. 2019)

Benedikt XVI. 2010. *General audience*. http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1988/documents/hf_jp-ii_apl_19881204_vicesimus-quintus-annus.html (pridobljeno 8. 1. 2019).

Catholic online. 2018. Homepage. <https://www.catholic.org/encyclopedia/view.php?id=140> (pridobljeno 9. 2. 2019).

McNamara, Edward. 2016. Celebrating the Mass Alone. *Zenit* 22. novembra. <https://zenit.org/articles/celebrating-the-mass-alone/> (pridobljeno 10. 2. 2019).

Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi. 1992. *Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando*. <http://www.delegumtextibus.va/content/testilegislativi/it/attivita/interpretazioni/can230-par2.html> (pridobljeno 9. 2. 2019).